

LÄRARHANDLEDNING FÖR SCHACKKLUBBEN DRAKEN – Lång rockad

av Anne-Marie Körling

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

När jag, Anne-Marie Körling, läser böcker funderar jag ofta på vad jag kan låna ur boken. Det betyder att jag ser till innehållet och gör något av det. Jag försöker så långt det är möjligt att inte värdera boken utan se vad jag som lärare kan göra med den. Det främsta syftet med ett sådant förhållningssätt är att låta eleverna komma i kontakt med boken och därigenom fritt få möta den.

När jag ger förslag på hur man kan arbeta med vissa sidor ur boken så gäller det naturligtvis för bokens alla sidor. Du kan pröva att göra samma sak, oavsett vilka sidor du arbetar med.

Som lärare och som läsare är du en förebild för boken, läsningen och lusten att undersöka det boken beskriver. Förvalta möjligheten. Och minns att du alltid, alltid kan högläsa.

HÖGLÄSNINGENS BETYDELSE

Att högläsa är att göra boken till ett gemensamt fokus för flera samtidigt. I klassrummet är det därför viktigt att högläsa både för gemenskapen och för att ge boken utrymme att bli berättad. När vi högläser för eleverna bör högläsningen ske utan avbrott. Berättelserna är författade och kräver att vi kan lyssna på vad författaren skriver.

Boken Lång Rockad kan bli allas bok om vi högläser den i sin helhet. Boken Lång Rockad kan väcka nyfikenhet när vi låter eleverna lyssna till några utdrag ur den. Genom en sådan högläsning, om låt oss säga 90 sekunder, läses en eller två sidor, varvid eleverna kan bekanta sig med bokens innehåll, språkbruk och författarens sätt att berätta.

90 sekunders högläsning brukar ge eleverna en tillräckligt god inblick för att gynna deras läsintresse.

”MÅSTE VÄCKA MIN SCHACKHJÄRNA”

Den trettonårige eleven ser mig, Anne-Marie Körling, spela schack i min mobil. Det är rast och han frågar vad jag gör på mobilen. När han ser att jag spelar schack blir han nyfiken. Han hade lärt sig spela en gång. Nu vill han vara med och pröva. Det låter jag honom göra. Han säger att han måste väcka schackhjärnan för att sätta igång.

Schack och läsning

Schack är hjärnans lek. Hjärnan får tänka. Det är problemlösning som ska prövas. Ett drag leder till ett annat, så det gäller att tänka några drag framåt. Därtill ska man ha koll på motspelaren, som också tänker ut ett och annat.

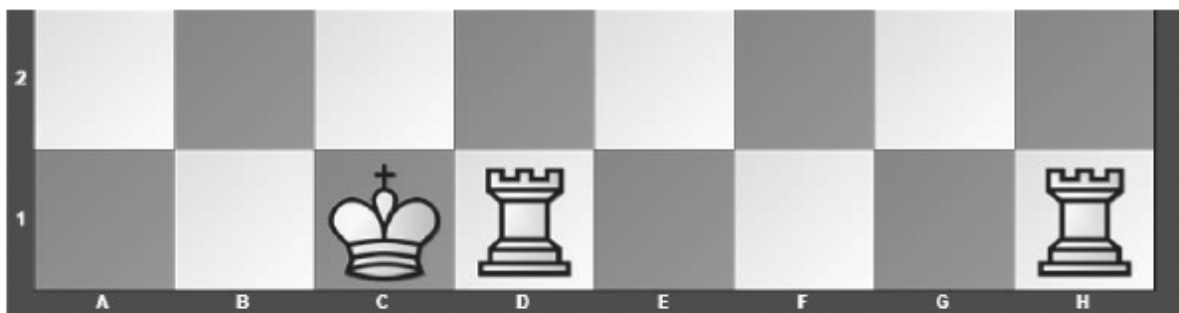
Att läsa är lite som att spela schack. Man läser en sida och får en aning om vad som kan komma att hända då man läser vidare. Läsning kräver också samma koncentration som ett schackparti. När vi läser får vi veta något samtidigt som vi kan ana åt vilket håll berättelsen kommer att ta oss. När man läser behöver man ibland stanna upp för att revidera det man trodde till något man, efter några sidor, vet. Då omformas berättelsen under hela läsningen, vilket också ett schackparti brukar göra.

Den där schackhjärnan som eleven behövde väcka kan också handla om att väcka läshjärnan. Den behöver värmas upp och boken behöver locka läsaren in i händelser och beskrivningar. När detta väl är gjort läser man för att man både kan och vill.

Schackterminologi

Schacktermer och schackspel förekommer på ett naturligt sätt genom hela berättelsen. Vi får lära oss att spela och hur det är att tävla i schack. Begrepp knutna till schack kan därför lyftas när dessa förekommer. Till boken kommer också en schackordlista.

Låt eleverna möta schackbegreppen precis som om de vore fotbollsord. Lång rockad är till exempel en schackterm som anger hur man flyttar pjäser på ett specifikt sätt på schackbrädet.

Lång rockad (0-0-0)

OM BOKEN

Redan i bokens titel möter vi ett nytt och spännande ord och ett begrepp som vi inte känner till. Ordet är ”rockad”. Begreppet är ”lång rockad”. Genom dem leds vi rakt in till spelarna på schackbrädet.

BOKENS TITEL ”LÅNG ROCKAD”

Lång rockad är ett sätt att skydda kungen. Denna gång gör vi en lång rockad. Eftersom begreppet innehåller ordet ”lång” kan vi ana oss till att det finns ett annat begrepp; kort rockad. Så är det när vi beskriver något som är långt i förhållande till något som är kort. Om så inte vore fallet, så skulle vi inte behöva använda ordet lång. Då skulle vi bara säga rockad.

Titeln tar oss genast in i spelet och strategierna för att spela. Det gäller att spela för att vinna.

BOKENS OMSLAG

Omslagsillustrationen tydliggör att det är fem barn som ska spela schack. De står framför de något större schackpjäserna. Dessa är kungen, springarna, löparna, tornen och bönderna. I bakgrunden ses en annan plan. Där syns Avicii Arena, eller Globen i Stockholm.

Vad vet vi nu, med utgångspunkt i bokiteln och omslagsillustrationen?

- Vi vet att Boken heter Lång rockad
- Vi har bekantat oss med ett begrepp inom schack: Lång rockad
- Vi vet att vi kommer att möta fem personer – Det är fem personer på omslaget
- Vi vet att vi kommer att läsa om schack – Schackpjäserna syns i förgrunden
- Vi ser ytterligare en plats som kan ange en större tävling – Avicii Arena
- Vi vet vad författaren heter och vilket förlag boken är utgiven på

Med denna information kan vi öppna boken. Men innan vi gör det ska vi också möta författaren. Vem är han egentligen?

FÖRFATTAREN

Michael Wiander började spela schack tidigt i livet. Genom att spela lärde han sig både att förlora och att vinna. Man lär sig att spela schack genom att spela mot de som kan bättre vilket leder till att man måste öva sig i att förlora. Det lärde sig Michael tidigt. Men utan att ge upp.

1989 vann han SM (junior) och 1991 blev han Stockholmsmästare i schack. Idag presenterar han både sina böcker samt hur man spelar schack för barn och unga runt om i landet.

UPPBYGGNAD AV BOKENS BERÄTTELSE

Berättelsen börjar med en återblick, vilket kan vara värt att lyfta detta för eleverna. En tillbakablick om fyra år inleder berättelsen. En sådan tillbakablick behövs för att ge en fond till det som kommer att ske och vad som kan ha påverkat det som sker ett år senare.

Kapitlens längd varierar om 7 - 10 sidor. Detta kan vara viktig information för en elev som vill planera sin läsning. Att planera sin läsning är något som bidrar till en överblick för eleven. Samma överblick som behövs då man spelar schack. Antalet sidor i boken är 245.

Boken avslutas med det specifika ordförråd som hör till de kunskaper man kan behöva, eller får tillägna sig, då man spelar schack.

BOKENS ORDFÖRRÅD

För att få ett hum om bokens ordförråd brukar jag lista ord som jag hittar på ett uppslag (vilket som helst). Jag skriver en lista över ord som har 7 eller fler bokstäver.

Så här ser min lista ut:

- Blindschack
- Kvartsrasten
- Förbipasserande
- Lärarnas
- Småunge
- Hjälplos
- Schackmatt
- Skrattade
- Skolmatt
- Spellokalen
- Hotellet
- Fotbollsmatch
- Fotbollen
- Träningen

- Centralskolan

Dessa ord finns på uppslaget 70 – 71. Det man kan göra med ordförrådet är att:

- Högläsa varje ord unisont
- Upptäcka nya ord genom att fråga vilka ord som är nya
- Utmana tanken genom att fråga om vilka tre ord som kan höra ihop
- Utmana den morfologiska medvetenheten genom att studera ordens uppbyggnad och ändelser
- Fråga om ord som börjar på en specifik bokstav
- Fråga om ord som innehåller en specifik bokstav
- Fråga om ord som slutar med en specifik bokstav

BOKENS OLIKA PLATSER

Gör precis på samma sätt som med ordförrådet. Lista de platser du hittar i ett uppslag. Genom dessa platser kan du få eleverna att samtala om varför man kan vara där, vad en sådan plats betyder och vad som kan hända där?

Uppslaget jag studerat är sidan 136 – 137:

- Parkskolan
- Centralskolan
- Spellokalen
- Toaletten

Vi har nu fyra platser.

När det kommer till skolornas namn kan vi inte säkert veta på vilken skola vi befinner oss. Vi kan tänka att man kanske har gjort om någon av skolorna till en spellokal. Om det är en spellokal och de som är där ska tävla kan dock toaletten få en viktig innebörd. När man är nervös kan man ju behöva uppsöka denna.

Genom att ha några platser att diskutera kan eleverna bli mer nyfikna på vad som kommer att hända – de vet något om det de ska läsa redan innan de har läst berättelsen.

RIM OCH HEJAROP

I boken Lång Rockad förekommer hejaramsor. Dessa ramsor har ett specifikt syfte:

- Man hejar fram sitt lag.
- Man visar sin närvaro.
- Man uttrycker sitt stöd för de som spelar eller tävlar.

För att kunna minnas hejaramsorna är de korta och slagfärdiga. De rimmar och gör det lätt att minnas för de som ska lära sig dem. Rim och ramsor kräver förmåga att kortfattat stärka vissa egenskaper, accentuera det bästa och snabbt få människor att hänga med i hejaropet.

Det måste därför vara enkla meningar med rytm och de ska vara lätta att minnas.

Att heja menas att uppmuntra men också att hälsa. Ordet hej är mer informellt, varför vi kan tänka oss att ordet ”heja” också är det. Man hejar på något man gillar och är förtrogen med, därav ordet ”hejarklack”. De som hejar hör till den skara som de tävlande vet finns där och stöttar. Hejaramsan ropas i kör och uttrycker sympatier.

På vilket sätt kan vi se detta i författarens hejaramsa om Draken?

**”Drake, drake på väggen där
Säg vem som grymmast i landet är
Brädet brinner med drakens eld
SK draken blir dagens skräll
Draken, Draken, Draken!”**

Analysera hejaramsan och pröva att skriva egna

En rolig aktivitet kan vara att följa författarens hejaramsa och utmana eleverna att skriva en egen. För att hitta på en hejaramsa måste man först tänka på:

- Vilken person vill jag uppmuntra och heja på (vid individuell tävling)
- Vilket lag vill jag uppmuntra och heja på (lagsporter)
- Vad är det bästa med den personen gör eller med lagets prestation?
- Det ska rimma – dvs – det fonologiska måste överensstämna – som ”eld” och ”skräll”.

Elevernas hejaramsor ska sedan bli unisont lästa i kör. På detta sätt visar vi hur hejaramsan fungerar, kan minnas den och deltar själva med lätthet.

BOKENS DILEMMAN

Boken Lång Rockad har flera dilemman. Dessa gör att vi kan tala om hur vi ser på dilemman och de olika sätt vi löser dem på. Det är lättare att tala om saker och ting som sker i böckerna än att tala om det när dessa uppstår i gruppen.

Man får genom bokens händelsebeskrivningar en möjlighet att ”tänka som om”. Detta gynnar samtalet, men ger också möjlighet att hitta lösningar tillsammans.

Laganda

”Vi är här som ett lag och vi måste göra vårt bästa!” Ur Lång Rockad s. 188

Ett av bokens dilemman är att någon som ingår i ett lag uteblir. Detta påverkar gruppen. Man brukar tala om laganda.

Med laganda menas den stämning som råder i en grupp som hör ihop. Orsakerna till att utebli kan vara flera, men i en laguppställning påverkas hela laget då en person försvinner.

Elever som deltar i sporter kan bidra till samtalet om lagandan:

- Vad menas med ”att ha laget bakom sig”?
- Vad menas med ”att vara en i laget”?
- Hur kan man lösa problem med en lagmedlem som inte närvarar under träning eller i samband med tävling?
- Vilka orsaker kan ligga bakom att utebli?
- Vilka strategier har laget då detta inträffar?

Fusk

Genom att diskutera det fusk som förekommer i berättelsen kan fusk som dilemma diskuteras. Då gäller det att som lärare visa tolerans för de erfarenheter eleverna har och att de också vågar erkänna att de själva har fuskat.

För att diskutera ett ord kan vi behöva ta reda på hur det förklaras i en ordbok. Enligt Svensk Ordbok (Esselte Studium 1997) innebär fusk att:

”begagna sig av otillåtna metoder eller hjälpmedel i syfte att vinna fördel”

Med fusk avses något som inte är tillåtet i spel. Här kan vi samtala om fusk i kortspel, fusk i fotboll och fusk i andra sammanhang. Eftersom fusk handlar om metoder eller hjälpmedel kan man särskilja på metod, dvs hur man gör för att fuska och hjälpmedel, dvs vad man behöver för att fuska. Detta gör frågeställningen större, samtidigt som vi får kännedom om skillnaden mellan metod och hjälpmedel.

En metod kan vara att skriva en lapp till ett prov. Då är själva skrivandet en metod och lappen ett hjälpmedel.

Avundsjuka

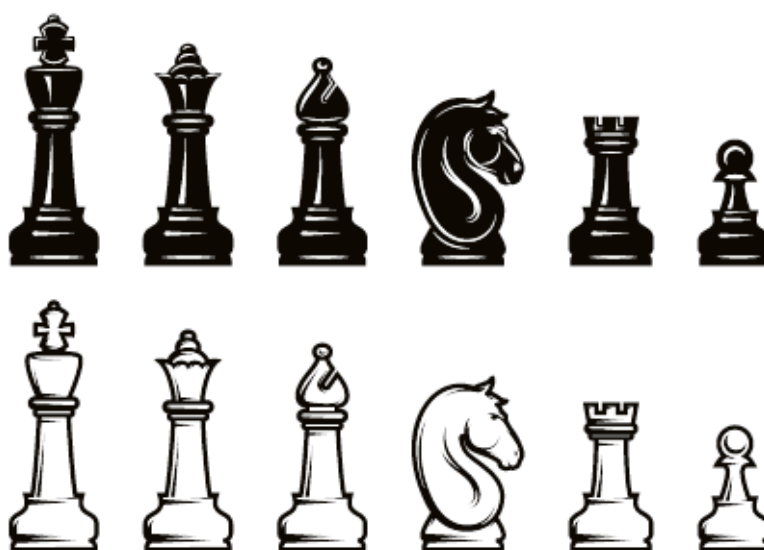
Det finns flera dilemman i boken, exempelvis ”avundsjuka” rörande skillnaden mellan fotbollens kläder och logga och schackklubbens mindre smickrande tröjor. En sådan ”avundsjuka” kan leda till förändringar som resulterar i något positivt: man ser vad andra har och vill förändra något för den grupp man själv deltar i.

Träning

En annan sak som löper genom boken är behovet av och vikten av att träna:

- Vi måste träna för att kunna spela.
- Vi måste träna också när vi kan spela.
- Och när vi kan spela ännu bättre måste vi ändå fortsätta att träna.

Behovet av träning upphör aldrig, hur duktig man än blir.

AVSLUTNINGSVIS

Varje bok utbildar på något sätt läsaren, men läsaren låter sig också möta det som är nytt och främmande. Om man inte spelar schack så kan boken *Lång rockad* ge läsaren en inblick i vad det innebär att spela schack. Genom boken möter vi unga schackspelare och några av de dilemman som schackspelare kan föra med sig.

När man spelar schack brukar det finnas en publik. Den publiken lär sig när de ser hur andra spelar. Därför är det viktigt att schackspelen finns där de är synliga. Många skolor har bräden och pjäser. Plocka fram dem. Börja spela för att pröva!

Som när jag spelade schack på rasten. Pojken som frågade vad jag gjorde satte sig ner och ville titta, och sedan spela med.

Hans schackhjärna var väckt.

Anne-Marie Körling
Lärare, författare och krönikör

FAKTA OM BOKEN

Lång rockad 9789176341988

Serie: Schackklubben Draken
Författare: Michael Wiander
Grafisk formgivare: Mattias Norén
Utgiven av: Idus förlag 2022